

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

MOTSHEANONG/PHUPJANE 2024

MATSHWAO: 40

NAKO: Dihora tse 1½

Pampiri ena e na le maqephe a 11.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e na le tlhahisoleseding e latelang:

KAROLO YA A:	Dipalekgutshwe	(40)
KAROLO YA B:	Ditshomo	(40)
KAROLO YA C:	Meqoqo	(40)
2. Araba dipotso tse tswang bukeng eo o ithutileng yona.
3. Qala potso KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
4. O lokela ho sehella mola ka mora karolo e nngwe le e nngwe.
5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo kaha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
6. Tlola mola ka mora karabo e nngwe le e nngwe.
7. Hlokomela tshebediso ya polelo le mopeleto.
8. O eletswa ho sebedisa nako ka tsela ena.

KAROLO YA A:	Metsotso e (2 x 45)	90
KAROLO YA B:	Metsotso e (2 x 45)	90
KAROLO YA C:	Metsotso e (2 x 45)	90
9. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe tse latelang.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. 'Naleng tsa phakwe'	20	4
2. 'Sello le bophelo'	20	5
KAROLO YA B: DITSHOMO		
Araba dipotso tsa ditshomo tse latelang.		
3. 'Phokojwe le bere'	20	7
4. 'Kgubetswana le Talane'	20	8
KAROLO YA C: MEQOQO		
Araba dipotso tsa meqoqo e latelang.		
5. 'Hlahlobo'	20	9
6. 'Phetoho'	20	10

KAROLO YA A: DIPALEKGUTSHWE

MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela

POTSO YA 1: 'NALENG TSA PHAKWE'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela.

TEMA YA A

Mahlo a ka a hla a buleha. E, ke ne ke hlasimoloha tjena ka mora hore ke utlwe eka lentswe la mosadi wa ka Mmathapelo le bitsa lebitso la ka. Ha ke phahamisa hlooho ka elellwa Mmathapelo le bana ba ka ba bararo ba se ba eme haufi le nna. Ba ne ba ntadimile ka mahlo a tletseng mohau. Thapelo, Nthabiseng le Ntshediseng ba ne ba bile ba ntse ba lla. Athe Mmathapelo yena leha a ne a thotse jwalo ka lefatshe, keledi di ne di lepella lerameng la hae butlebutle. Moalo oo ke neng ke robetse ho ona ke o mosweu. Matsoho a ka ka bobedi a ne a thatetswe ka malapi a masweu. Sefuba le sona ho potela ka morao se ne se thatetswe feela jwalo. Ke ne ke batla ke elellwa tsohle ka nako ena. Leha ka nako e nngwe ke ne ke nahana hore tsohle di etsahala lehodimong. 5 10

[E qotsitse bukeng ya *Makumane a thata a bophelo*, Maqubela, 1997:4–5]

- 1.1 Bolela kamano e teng ho mopheti wa ditaba le Mmathapelo. (1)
- 1.2 Ditaba tsa qotso di re bolella hore palekgutshwe e phetwa ho tswa lehlakoreng lefe la mopheti? (1)
- 1.3 Fana ka mabitso A MABEDI feela a bana ba mophetwa wa ditaba tse qotsong. (2)
- 1.4 Ke ditho dife TSE PEDI tsa mmele wa mopheti tse phuthetsweng ka malapi. (2)
- 1.5 Bolela dintho TSE PEDI tseo Nkokoto Lebenya a di hlokometseng ha a bona dikeledi di keketla lerameng la Mmathapelo. (2)
- 1.6 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro. Tshehetsa karabo ya hao.

'Mmathapelo o ne a thotse jwalo ka lefatshe.' Mongodi o sebedisitse mokgabisopuo ofe?

- A Papiso
- B Tshwantshiso
- C Tshwantshanyo
- D A le C

(2) ...

- 1.7 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka masakaneng, o be o tshehetse karabo ya hao.
Ditaba tsa qotso ee di boemong bofe ba poloto? (tharahano, sehlohlolo, mothipoloho) (2)
- 1.8 Sepheo sa mongodi ke sefe ka tshebediso ya polelo ee, 'Moalo oo ke neng ke robetse ho ona ke o mosweu?' Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 1.9 Puo ee, '... ke ne ke nahana hore tsohle di etsahala lehodimong', e senola sehalo sefe ka mopheti wa ditaba? (2)
- 1.10 Hlalosa phethelo ya palekgutshweng ena. (2)
- 1.11 Na o utlwela Nkokoto Lebenya bohloko ka ho kgakathwa ka tereneng? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- [20]

LE

POTSO YA 2: 'SELLO LE BOPHELO'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA B

Sello o ile a haha mohlongwafatshe hantle. A dula le lelapa la hae. Bophelo ba bona bo ne bo hlomola. Ho le boima ho tlwaela ntlo ena e ntjha. Ha ho tjhesa, e ne e tjhesa haholo empa leha ho le jwalo, ba ne ba lokela ho tiisetša. Madiba ho ne ho pshele a matala kajeno. Kwena e se e poqa seretse. Ho ne ho fela ho le jwalo ho Sello. A wele ka mpa fatshe. A leboha ha a patile hlooho. 5

Bana lapeng lena ba iphumana ba tlohetse sekolo. Motsheare ba hlatswetsa batho dikoloi. Ha ntata bona yena a phumulela batho dieta mane toropong ha a sa batlana le mosebetsi. Boitekong bona ba ne ba iphumana ba se ba tsheheditse lephako. Ntsi ba se ba e kolla hanong. Matsatsing ona ana ha be ho se ho ema pikapo haufi le mohlongwafatshe wa Sello. Mapolesa a mmatala. A ikgakanya mme a fetola lebitso la hae. A ipitsa Molahluwa. 10

[E qotsitswe bukeng ya *Makumane a thata a bophelo*, Maqubela, 1997:44]

- 2.1 Bolela dintlha TSE PEDI tse bontshang mmadi hore bophelo ba Sello bo ne bo le thata ho tswa qotsong. (2)
- 2.2 Qolla diketsahalo E LE NNGWE ho tswa qotsong tse nnetefatsang hore Sello ke molwantshuwa, o be o fane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.3 Akaretsa mohopolo wa sehlooho wa palekgutshwe. (2)

- 2.4 Fana ka baphetwa BA BABEDI ba tlatsetso ba hlahang qotsong. (2)
- 2.5 Sepheo sa mongodi ke sefe ka ho sebedisa karaburetso ya pono polelong e latelang?
- 'Meokgo e tsholoha mahlong.' (2)
- 2.6 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro. Tshehetsa karabo ya hao.
- Ramosebetsi palekgutshweng ee ke ...
- A mohlhlehleletsi.
B monamodi.
C molwantshuwa.
D molwantshi. (2)
- 2.7 Bolela hore polelo e latelang ke NNETE kapa MAFOSI o ipapisitse ka bophelo ba Sello? Tshehetsa karabo ya hao.
- 'Ntsi ba se ba e kolla hanong.' (2)
- 2.8 Sello ke mophetwa ya sephara kapa ya tjihitja? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 2.9 Na o utlwela Sello bohloko ha a ile a fellwa ke mosebetsi? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 2.10 Na o nahana hore ho lelekwa ha Sello mosebetsing ho ka etsahala bophelong ba nnete? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- [20]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 40

KAROLO YA B: DITSHOMO

BOKGELEKE BA BASOTHO – R Moeketsi

POTSO YA 3: 'PHOKOJWE LE BERE'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehleng hodima tshomo kaofela ha yona.

TEMA YA C

E ne e re e le Phokojwe a itsamaela merung. E ne e le meru e teteaneng, e tshabehang, ya difate tsa leoka. Yaba o teana le sebata se tshabehang, se dinalanala. A tshoha haholo. A ipotsa a re: 'Ebe ke sa hokae sena se nyarosang. Ke qala ho se bona. Bona kamoo se itsamaelang jwalo kaha se sa tshohe letho merung ena e tshabehang.' Yaba o a se dumedisa o re: 'Dumela sebata.' Sona sa re; 'Le wena 5
dumela.' 'Ebe morena ke mang?' Phokojwe a botsa. Sebata sa re; 'O ntsebile hantle ha o ne o mpitsa sebata, hobane ke sona. Lebitso la ka ke Bere. Ke mora Rameru. Merung mona ka heso, kahoo ha ho le ya mong eo ke mo tshabang.' Yaba Phokojwe o a botsa: 'Ebe le Taumoholo ha o mo tshabe?' Bere a araba: 'Yena ke a mo tshaba. Ke mang a sa mo tshabeng?' Phokojwe a botsa: 'Tlou yena?' 10

[E qotsitswe le ho lokiswa bukeng ya *Bokgeleke Ba Basotho*, R Moeketsi, 1993:8–9]

- 3.1 Ke lewa lefe le tsebisahalang le qalang tshomo ee? (1)
- 3.2 Fana ka mabitso A MABEDI a baphetwa ba buisanang qotsong. (2)
- 3.3 Bolela lewa la bongodi le hlahang qotsong. (1)
- 3.4 Bontsha ho fapana ha Phokojwe le Bere ho totobaditsweng qotsong. Sheba mola wa 3–4 (2)
- 3.5 Ke eng, ho ya ka qotso, e bontshang hore Bere o ne a le sebete? (2)
- 3.6 Bolela hore polelo e latelang ke NNETE kapa MAFOSI ho ya ka qotso, o be o tshehetse karabo ya hao. (2)
'O ntsebile hantle ha o ne o mpitsa sebata hobane ke sona.'
- 3.7 Mongodi o senolela mmadi sehalo sefe a Phokojwe ha a re, 'Ebe ke sa hokae sena se nyarosang?' (2)
- 3.8 Ke ketsahalang efe moo tshomo e fihlang sehlohlolong teng? (2)
- 3.9 Molaetsa wa tshomo ee ke ofe? (2)
- 3.10 Na o dumellana le maele ana, 'Ngwana mahana-a-jwetswa o bonwa ka dikgapha'? Tshehetsa karabo ya hao o itshetlehile ka boitshwaro ba Bere. (2)
- 3.11 Na o utlwela Bere bohloko ka ho bolauwa ka sehloho? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[20]

LE

POTSO YA 4: 'KGUBETSWANA LE TALANE'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehleng hodima tshomo kaofela ha yona.

TEMA YA D

Monna wa Kgubetswana e ne e le Monyohe. O ne a sa bonwe. Leha ho le jwalo, Kgubetswana a amohela mme a thabelwa haholo ke monna le bohle bohadi. Yaba Kgubetswana o phela jwalo he lehaeng la hae le letjha, a sa bone monna wa hae, mme a sa mo tsebe. Ho ne ho le boima, feela a ikgothatsa ka hore ho tla ya ho loke. Ha metsotso e ntse e ja babedi, ba hlohonolofatswa ka ngwana moshanyana. 5

Hae kwana habo Kgubetswana ho a hlophiswa, Talane le yena a nyalwa. Le yena a nyalwa ke Monyohe. A lokisetswa, a lokisetswa, mme ba baholo ba mo laya. Ba mo jwetsa hore o tla kgahlana le mehlolo le meeka tseleng, mme tsena di se mo tshose, di se mo makatse, a tiisetse, a lebe moo a yang. Yaba o a tsamaya Talane, o ya bohadi a nnotshi. O tsamaile, a tsamaya, a tsamaya. Kaekae a kgahlana le Nketjwane. Yaba Nketjwane o re: 'Hela wena Talane, a ko tle le kwano.' Talane a hana a re: 'Ha e le wena ya mpatlang tjee, ha o tle le kwano keng?' 10

[E qotsitswe le ho lokiswa bukeng ya *Bokgeleke Ba Basotho*, R Moeketsi, 1993:13]

- 4.1 Bolela kamano e teng dipakeng tsa Kgubetswana le Monyohe. (1)
- 4.2 Fana ka lebitso la mophetwa ya ileng a kopana le Nketjwane. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.3 Bolela diketsahalo TSE PEDI tse neng di etsa hore Kgubetswana a utlwe boima lenyalong la hae. (2)
- 4.4 Bolela lebaka la ditlhophiso tse neng di etswa habo Kgubetswana. (1)
- 4.5 Akaretsa mohopolo wa sehlooho wa tshomo. (2)
- 4.6 Fana ka ditlamorao tsa boitshwaro ba Talane. (1)
- 4.7 Ka maele aa, 'Ha metsotso e ntse e ja babedi', mongodi o thusa mmadi jwang ho utlwisisa bothata boo Kgubetswana a fetileng ho bona? (2)
- 4.8 Diketso tsa Kgubetswana tshomong di o senolela eng ka semelo sa hae? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.9 Ke sefe seo mongodi a se totobatsang ka polelo e latelang? (2)
'Monyohe a nka phafa, a mo hlwella ka yona.'
- 4.10 Na ho nepahetse hore Talane ha a qeta ho nyalwa ebe o ya bohadi a nnotshi, ho ya ka ditlwaello le mekgwa ya Basotho? Tshehetsa karabo ya hao. (3)
- 4.11 Boitshwaro ba Nketjwane ba ho nyekisa batho dithoko mahlong a hae bo a amohela maamong a tshomo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 40

KAROLO YA C: MEQOQO

PELONG YA KA – SM Mofokeng

POTSO YA 5: 'HLAHLOBO'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima moqoqo kaofela ha wona.

TEMA YA E

Thapelo, ngwaneso, ke ntho e kgolo. Le nna ke ne ke rapela, ke rapela le hona ka hlahlobong ke eso phahamise lesiba la ka ho araba dipotso. Mohlomong ke ne ke etsa phoso ka ho rapela feela hobane ke le tsietsing. Re jwalo kaofela. Ke ofe ngwana ya kopang ntatae hore a mo thuse ho etsa ntho eo a ka nnang a iketsetsa yona? Empa le kajeno ke sa leboha hobane ke ne ke ithute ho rapela ha ke etsa mosebetsi o boima. E 5
mengata hakaakang mesebetsi e boima bophelong ba motho! Ha ke re ke ne ke rapela ka hlahlobong ha se hore ke ne ke kopa hore ke tsebiswe tseo ke sa ithutang tsona. Tjhee, tseo ke sa di tsebeng e ne e le phoso ya ka, hobane ke sa sebedisa mpho eo ke e filweng ke Mmopi e leng boko ba ka, le sona sebaka sa ho ba sekolong. 10
Tjhee, ke ne ke kopa matla a ho hlola letswalo le ka ho nna, matla a ho tseba ho sebedisa tsohle tseo ke ithutileng tsona.

[E qotsitswe le ho lokiswa bukeng ya *Pelong ya ka*, SM Mofokeng, 1962:66]

- 5.1 Ke ntho efe eo mopheti a reng e kgolo bophelong ba motho? (1)
- 5.2 Moelelo wa sethato wa polelo e latelang ke ofe?
'... ke eso phahamise lesiba la ka.' (1)
- 5.3 Lokodisa diketsahalo tse ka masakaneng ho ya ka tatellano ya kamoo di hlahang kateng temeng.
(Le nna ke ne ke rapela; ke rapela le hona ka hlahlobong; thapelo ke ntho e kgolo.) (1)
- 5.4 Akaretsa mohopolo wa sehlooho wa moqoqo. (2)
- 5.5 Hlahisa mabaka A MABEDI a neng a susumeletsa mopheti ho rapela ka hlahlobong. (2)
- 5.6 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A –D) feela pela nomoro. Tshehetsa karabo ya hao.
Mopheti o tlisa maikutlo afe ho mmadi ka tshebediso ya polelo ee,
'... mohlomong o ka nna wa hloleha mosebetsing oo, haholo ha o ikutlwa hore o a fokola mosebetsing wa hao?' A ...
A letswalo.
B makalo.
C tshwabo.
D kgalefo. (2)

- 5.7 Fana ka setshwantsho seo mongodi a se totobaletsang mmadi ka polelo e latelang:
Ke ofe ngwana ya kopang ntatae hore a mo thuse ho etsa ntho eo a ka nnang a iketsetsa yona? (2)
- 5.8 Hobaneng ha mongodi a bapisa nako le senokwane polelong ee? 'Kgele, nako ke senokwane!' (2)
- 5.9 Hlalosa ntlhakemo ya mongodi malebana le tumelo. (2)
- 5.10 Ka tjebo ya hao, na mopheti o nepile ha a hatella hore batho ba lokela ho rapela? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 5.11 Na mongodi o atlehile ho fihlella sepheo sa hae ka moqoqo oo? Tshehetsa karabo ya hao. (3)
- [20]**

LE

POTSO YA 6: 'PHETOHO'

Bala qotso ena, ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima moqoqo kaofela ha wona.

TEMA YA E

O kena ka lapeng mme o fumana mmao le ntatao. Ke bona, ha ho pelaelo; empa le bona ba fetohile. Moriri o mosweu o se o thuntse, mona le mane ho se ho bonahala hore letlalo le se le phuthehile ke dilemo tse ntseng di feta. Mosadimoholo o se a ntshitse menonyana a se makae. Motseng o fumana metswalle ya hao e se e qhalane. E meng e se e le banna le basadi ba seng ba e na le bana, ba bang e se e le ba ahetseng tjhankaneng; e meng e se e le mobung o batang. Hohle moo o tsamayang o ntse o hloka tseo o neng o di lebeletse, ke re esita le yona kweetsa eo le neng le sesa ho yona, e se e katehile kajeno mme ke qanthana moo bana ba bapallang teng. O a swabaswaba, hobane ha ho monate ho elellwa hore seo o neng o se rata se nyametse mme se ke ke sa hlola se kgutla. 10

[E qotsitswe bukeng ya *Pelong ya ka*, Mofokeng, 1962:43]

- 6.1 Bolela baphetwa bao mopheti a reng o a ba fumana ha o kena lapeng. (2)
- 6.2 Hlahisa dintlha TSE PEDI tse pakang ho tsofala ha baphetwa ba ho 6.1. (2)
- 6.3 Bolela lebaka le entseng hore mopheti wa ditaba a ikutlwe a swabile. (2)
- 6.4 Fana ka dibaka TSE PEDI moo metswalle e meng e seng e le teng o ipapisitse ka tema. (2)

- 6.5 Mongodi o kgethile polelo ena, '... ke re esita le yona kweetsa e se e katehile', hore mmadi a utlwisise maemo a sebaka seo a ne a le jwang. Hlalosa maemo ao. (2)
- 6.6 Sepheo sa mongodi ke sefe ka ho sebedisa karaburetso ya kutlo polelong e latelang?
'Qetellong terene e a lla ...' (2)
- 6.7 Ke sehalo se jwang seo mongodi a se totobatsang ka Mmalehlwa tshebedisong ya kgetho ya polelo ee?
'Ka bona meokgo e seka mahlong a Mmalehlwa.' (2)
- 6.8 Hlalosa mofuta wa kgohlano o totobaditsweng qotsong. (2)
- 6.9 Na o utlwela bana ba Mmalehlwa le Phehello bohloko ka ho arohana ha batswadi ba bona? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 6.10 Na ketsahalo ya Mmalehlwa ya ho tsamaya lapeng nako e telele hoo a fumanang ho se ho na le diphetoho tse ngata e lokile? (2)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 40